

תוכן עניינים

מבוא 13

חגי תשרי ומשמעותם 21

חשבון נפש כהכנה לשנה החדשה

חשבון נפש מתוך תקווה 31

לבחון את החסרונות והמעלות 34

לא להגזים בהערכת חסר 38

חשבון צדק בתורה, עבודה וגמילות חסדים 44

חפשו את הפנימיות 52

הקב"ה מאיר ועוזר 56

אחדות העם וכוחו של היחיד

אתם ניצבים מתוך עוצמה 65

להכיר את ייעודנו וסוד קיומנו 72

התיקון מתחיל אצל היחיד 77

השנה מתחילה ביום בריאת האדם

- 85 להשיג את השלמות של 'אדם' .
- 88 כל אדם יכול לשנות את העולם
- 92 מעלת האדם בכוח הבחירה
- 96 מה השליחות ומטרת החיים
- 99 יום של הכרה במרות העליונה
- 103 לא הכמות קובעת אלא האיכות
- 109 תפקיד האדם לרומם את הבריאה כולה
- 114 מה אנו למדים מהעובדה שהאדם נוצר בסוף מלאכת הבריאה
- 120 האדם נברא יחידי, ותפקידו להביא אחדות
- 131 הביטחון נותן כוח למילוי התפקיד
- 137 אתה 'עולם מלא' וגם הזולת
- 145 דווקא האדם יכול לחבר ניגודים

ראש השנה – יום ההכתרה

- 157 מלך ישראל וגם מלך העולם
- 166 להכתיר את הקב"ה בתוך הקודש ובתוך החולין
- 173 השופר כהכתרת המלך וכתזכורת למתן תורה

כשראש השנה חל בשבת

- 183 להכניס 'שבתיות' בעמל החולין
- 188 ראש השנה בשבת - שנה שבתית
- 197 אי התקיעה בשופר מבטאת התבטלות עליונה יותר

ימי תשובה

- 209 לחולל תפנית ברגע אחד
- 214 לנצל את עשרת ימי תשובה
- 219 היבטים מנוגדים ביום הכיפורים

חודש תשרי – מכלול שלם

- 229 שנה חדשה - שלמות חדשה
- 235 אהבת ישראל העולה מחודש תשרי



מבוא



מראשית הנהגתו החל הרבי מליובאוויטש זי"ע לשגר לקראת חגי תשרי וחג הפסח איגרות מיוחדות, שבהן הפנה זרקור אל נקודות מסוימות הקשורות בחגים האלה, כשהוא מפיק מהן תובנות ומסרים אקטואליים, הנוגעים לכל אדם מישראל בחיי היום-יום שלו.

האיגרות האלה מוענו "אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם". עצם הפנייה הזאת מעידה שהרבי ראה בהן סוג של מסר המופנה אל כל יהודי באשר הוא, גברים ונשים מבוגרים וצעירים, בלי הבדלים הקשורים בהשתייכות עדתית וקהילתית או במידת ההקפדה על שמירת המצוות.

הרעיונות שבחר הרבי לפתח בכל שנה, מתוך העולם הרחב והעשיר של המועדים, היו אלה שראה בהם חשיבות מיוחדת לאותו זמן. בכל מכתב הדגיש עניינים מסוימים, שבעיניו היו רלוונטיים לאותה תקופה וראויים להבלטה.

איגרות אלה, שהופנו לכלל הציבור, נקראו 'מכתבים כלליים', בשונה מאין-ספור המכתבים האישיים ששיגר הרבי להמוני בית ישראל, שפנו אליו בשאלות מגוונות, בהתייעצות בלבטי חייהם ובבקשות לברכה. המכתבים ה'כלליים' הופנו לאומה כולה, ונשאו את המסרים שכל יהודי נדרש לשים אל ליבו לקראת החגים המתקרבים.

מועדי המכתבים

משנת תש"י (1950) ועד שנת תשל"ב (1972) כתב הרבי בדרך כלל מכתב אחד לקראת חגי תשרי ומכתב אחד לחג הפסח. משנה זו ואילך החל לכתוב שני 'מכתבים כלליים' ולפעמים שלושה.

על-פירוב המכתבים נכתבו במועדים קבועים: המכתב הראשון לתשרי נשא בדרך כלל את התאריך ח"י באלול (יום הולדת הבעל-שם טוב ורבנו הזקן, רבי שניאור-זלמן מלאדי); המכתב השני נשלח בימי הסליחות; והשלישי בו' בתשרי (יום פטירת אימו של הרבי). המכתב הראשון לחג הפסח נשא את התאריך ערב שבת קודש מברכים חודש ניסן או ראש חודש ניסן, והמכתב השני את תאריך יום הולדתו של הרבי - י"א בניסן.

בחירת התאריך הייתה מכוונת, וגם הפרטים שצוינו בו (היום בחודש, היום בשבוע, הפרשה וכדומה) היו מדויקים, כפי שאפשר להתרשם מההערות הרבות ומציוני המקורות שייחד הרבי לתאריך (פעמים רבות ההערות המתייחסות לתאריך ממלאות יותר ממחצית עמוד!).

מסרים לכל השנה

אחת מתפיסות היסוד החוזרות ונשנות במכתבים רבים היא שכל חג נושא עימו מסרים, תכנים ומשמעויות שיהודי נדרש ליישם במרוצת השנה כולה, אלא שהתכנים האלה מודגשים ומובלטים באותו חג. את החג יש לראות אפוא כ'תחנת הצטיידות', שבה היהודי מטעין את עצמו בערכים מסוימים בעבור השנה כולה.

למשל, תוכנו המרכזי של ראש השנה הוא הכרת הקב"ה למלך וקבלת עול מלכותו עלינו, אבל קבלת עול מלכות שמיים נחוצה לנו בכל יום ויום. וזה בדיוק הרעיון: בראש השנה אנו מצטיידים בקבלת עול מלכות שמיים למשך השנה כולה, והיא נעשית הבסיס והיסוד לעבודת הבורא בכל יום ויום. כך רעיון התשובה, המאפיין את עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים; השמחה של חג הסוכות ושמחת תורה; ההכרה באחדות ישראל, המאפיינת את חגי תשרי בכלל, ועוד.

בדומה לזה חג הפסח, הראש והראשון לרגלים, נושא בתוכו מגוון תכנים ורעיונות שאותם עלינו לקחת ממנו בעבור כל השנה כולה. למשל, הצורך 'לצאת ממצרים' (להיחלץ מהמִצְרַיִם והמגבלות האישיים); האתגר הגדול להיות בן-חורין ולא משועבד לעולם וליצרים; סילוק הגאוה (חמץ) ואימוץ

הענווה (מצה); הנחלת מורשת האבות לילדינו ולכל יהודי שהוא עדיין 'ילד' בענייני התורה והמצוות ("והגדת לבנך"); הינתקות מאלילי הזמן ומכל מה שנהפך ל'עבודה זרה' ("ושחטו הפסח"); היכולת לדלג מעל משוכות ושלבבים הדרגתיים (פסח, מלשון דילוג), ועוד.

את כל עולם הערכים והתכנים הזה אנו שואבים מהחגים שבהם הם מופיעים בהבלטה ובהדגשה, והוא אמור ללוות אותנו לאורך כל השנה, ולשמש בעבורנו תמרון דרך בעבודת הבורא. ואגב, זה אחד ההסברים למנהג חב"ד שלא לומר "חסל סידור פסח" בתום הסדר, כי על-פי תפיסה זו הפסח אינו מסתיים, אלא מוסיף להאיר את אורו עלינו למשך כל ימות השנה.

תפיסה זו עוברת כחוט השני ב'מכתבים כלליים' רבים, והיא מעניקה הכרה עמוקה יותר במשמעותם של חגי ישראל ומועדיו, כמקורות כוח רוחניים וכמכוני דרכו של היהודי לאורך כל חייו.

הוראות לחיים

עוד נקודה מרכזית העוברת כחוט השני ב'מכתבים הכלליים' היא ראיית התורה כ'תורת חיים' ו'תורה אור'. ובלשון הרבי: "זה עניינה של התורה, מלשון הוראה, תורת חיים – הוראת דרך בחיי היום-יום של כל יהודי, איש ואשה" (ח"י אלול תשל"ה).

לאמור, אין לראות בתורה מאגר חכמה וידע בלבד, אלא כל דבר המופיע בתורה הוא כמשמעות המילה תורה – הוראה; היינו, הוראת דרך בחיי האדם. התורה מאירה את חיינו ומהווה 'ספר הדרכה' מעשי בעבורנו.

מכאן נגזר שכל פרט בתורה צריך לא רק להילמד ולהיקלט היטב ברמה השכלית והרעיונית, אלא האדם נדרש להפנים אותו בליבו ולתרגמו למעשים בחיים היום-יומיים.

כך, למשל, כותב הרבי באחד ממכתביו אלה: "כל מה שנלמד בתורת ה', תורת חיים (הוראה בחיים), יחדור ויקיף את כל המציאות (וההכרה) של

האדם. עד כדי - 'גדול לימוד שמביא לידי מעשה', מעשה המצוות, ושהדבר ישתקף בפועל בכל ההתנהגות בחיי יום-יום, גם אחרי הלימוד" (ח"י אלול תשמ"ז).

יחסי היחיד והכלל

במכתבים האלה מוצג שילוב מעניין בין ההתייחסות ליחיד, כמציאות לעצמו, לבין תפיסת היחיד כחלק מהכלל. הרבי קושר את התכנים והערכים של החגים לשני המרכיבים האלה - לחייו של היחיד ולחיי האומה כולה.

כך למשל הוא כותב באיגרת לחג הפסח: "כל יום טוב יש לו תוכנו המיוחד, וממנו גם נובעים הדברים שהוא מלמד אותנו וההוראות המיוחדות הטמונות בו, הנוגעים לכל מי שהחג ניתן להם, היינו לכל אחד ואחד מישראל - הן כיחיד הן כחלק מכלל ישראל - וכן לכלל ישראל בתור שכזה" (י"א בניסן תשי"ח).

חיי היחיד וחיי הכלל שזורים זה בזה, והתורה פונה הן ליחיד הן לעם כולו. מסר לכלל העם שאין בו רלוונטיות לחיי היחיד אינו שלם. באותה מידה הדבר נכון בצד השני של המשוואה - המסר ליחיד חייב להשתלב בתיקון הכלל כולו. כך הרבי מפרש את הרעיונות של חג הפסח על שני ההיבטים האלה: "העניין של 'יציאת מצרים' ו'זמן חירותנו' מכיל הוראות ולקחים רבים, לכלל ישראל ולכל יהודי בפרט" (ראש חודש ניסן תשל"ה).

לעיתים נדמה שהפרט והכלל מייצגים היבטים נבדלים ואולי אפילו מנוגדים. הגישה המקובלת לפער הזה גורסת שפעמים הפרט צריך לוותר על טובתו למען הכלל, ופעמים הכלל נאלץ לדחות את האינטרסים שלו כדי לכבד את זכויותיו של הפרט.

ואולם בתפיסתו של הרבי לא זו בלבד שאין סתירה בין השניים, אלא האחד משלים את חברו. את הפרט יש לראות כאיבר יחיד בתוך המרקם הכולל של הגוף השלם. תפקודו של האיבר הפרטי תורם לתפקודו התקין של הגוף כולו, וכן להפך - כשהגוף בכללותו בריא וחזק, גם האיבר הפרטי מתפקד במידה האופטימלית.



חשבון נפש מתוך תקווה

המעשים הלא-טובים הם זמניים בלבד, ועל ידי תשובה אמיתית ונכונה ניתנים לתיקון ולניקוי. לעומתם, הטוב והקדושה – כפי שתורתנו, תורת חיים, מסבירה מה טוב ומה קדוש – הם נצחיים ובלתי ניתנים לביטול, משום שהם נובעים מן הנשמה, מן הניצוץ האלוקי שבאדם



ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשט"ז
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בהתקרבנו אל סופה של השנה החולפת ובעומדנו על סף השנה החדשה עורך כל אדם בעל חשיבה רצינית מאזן רוחני של השנה החולפת, ועל בסיסו הוא מקבל החלטות לשנה החדשה.

כדי שהמאזן וההחלטות יהיו נכונים על האדם להישמר מהגזמה

מאזן רוחני של השנה החולפת: ראה ספר המאמרים תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ.
כדי שהמאזן וההחלטות יהיו נכונים: ראה מכתב ערב ח"י אלול תשמ"א [להלן ע' 38].

בהערכת מעלותיו ופעליו, אבל עם זה אין להפריז גם בהערכת המגרעות והכישלונות.

שכן הלך רוח של דיכאון, וכל־שכן של ייאוש, חס וחלילה, הוא אחד הדברים המחלישים את ההחלטיות ברצון להשתפר.

אך עלול להיות שגם אם אין מפריזים בהערכת המגרעות, ועורכים חשבון צדק - מתברר שהצד השמאלי, השלילי, של כפות המאזניים הוא גדול למדי, ולעיתים אף גדול ובעל משקל רב יותר מן הצד הימני, החיובי.

אבל גם במצב כזה אסור להניח לתחושת ייאוש להתגנב,

שכן יחד עם חרטה עמוקה על העבר והחלטה איתנה להשתנות מכאן ולהבא - שחשבון הצדק צריך לעורר -

חייבים לזכור תמיד כי הטוב והקדושה - כפי שתורתנו, תורת חיים, מסבירה מה טוב ומה קדוש - הם נצחיים ובלתי ניתנים לביטול,

משום שהם באים ונובעים מן הנשמה, מן הניצוץ האלוקי שבאדם,

ואילו המעשיים השלילים, הלא־טובים, קשורים ונובעים מהנפש הבהמית (הבהמה שבאדם) והיצר הרע, והם מוגבלים מעצם מהותם, ולכן הם עשויים להתבטל ולהימחק.

המעשים הלא־טובים הם זמניים בלבד, ועל ידי תשובה אמיתית ונכונה ניתנים לתיקון ולניקוי.

הדברים האמורים חייבים לעורר אצל כל אחד, יהיו אשר יהיו תוצאות חשבון־הצדק שלו על השנה החולפת, תחושה של עידוד ותקווה איתנה לעתיד,

שכן הלך רוח של דיכאון, וכל־שכן של ייאוש, חס וחלילה, הוא אחד הדברים המחלישים: ראה תניא רפ"א. שם פכ"ו. ובכ"מ.

חרטה עמוקה על העבר והחלטה איתנה להשתנות מכאן ולהבא: ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב. סהמ"צ להצמח צדק מצות וידוי ותשובה בתחילתו.

המעשים הלא־טובים .. ועל ידי תשובה .. ניתנים לתיקון ולניקוי: ראה יומא פו, ב. תניא פ"ז.

ביודעו שמעשיו הטובים במהלך השנה החולפת הם נצחיים, והכניסו אור בחייו, במשפחתו ובכלל ישראל,

שהרי "כל ישראל ערבים זה בזה", קשורים זה לזה ומהווים יחידה אחת. מזה מובן שאפילו אם לעיתים מתגלות תופעות המצביעות על ירידה, לא הכול נעשים חכמים יותר ויראי־שמים יותר,

- הרי באמת ובפנימיות - הטוב בעולם גדל ומתחזק בכל שנה, בכל יום ובכל רגע, שכן בכל רגע מתווספות פעולות טובות.

ואפילו כאשר נראה שהלא־טוב מקבל משקל יתר, הרי זה רק באופן זמני. סוף סוף חייב הטוב להכריע והלא־טוב חייב להתבטל לגמרי,

שכן בורא העולם ומנהיגו קבע שהכול ישוּבו בתשובה, והקב"ה, המרבה לסלוח אפילו על עבירות שחזרו ונשנו פעמים רבות, יקבל את התשובה, "כי לא ידח ממנו נידח".

הדבר מסור בידי כל יהודי לעשות את השנה הבאה לשנה שבה סיכום פעולותיו יהיה טוב מאוד - על־ידי שיפור ושינוי עצמי, והקב"ה הרוצה בתשובה, מסייע גם בזה.

וההחלטה האיתנה לעשות כן מבטיחה ביתר ודאות שתהיה לכל אחד שנה טובה ומתוקה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
מנחם שניאורסאהן

"כל ישראל ערבים זה בזה": שבועות לט, סע"א. סנהדרין כז, סע"ב.

"כי לא ידח ממנו נידח": ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ס"ג. תניא ספל"ט.



לבחון את החסרונות והמעלות

ראיית החסרונות עלולה לפעמים להביא לידי רפיון או לידי ייאוש. סיכום המעלות עלול להביא לתחושת שביעות רצון עצמית ולמסקנה שהאדם כבר הגיע לשלמותו. המבחן האמיתי הוא המשך הצמיחה, הנובעת מתוך חיות



ב"ה, יום שני פרשת אתם נצבים היום כולכם,
ח"י אלול, ה'תשל"ז
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

כידוע, חודש אלול הוא חודש של חשבון-צדק על השנה החולפת, ועם זה הוא חודש הכנה לשנה החדשה - דבר שגם הוא תכליתו ומטרתו של

אתם נצבים היום כולכם: נצבים כט, ט. ראה לקו"ת עה"פ דהיום קאי על ר"ה. וראה זח"ב ר"פ בא.
ח"י אלול: יום הולדת שני המאורות הגדולים מורנו הבעש"ט (בשנת תנ"ח) ורבנו הזקן (בשנת תק"ה). וראה בארוכה ס' השיחות ה'תש"ג ע' 141.

חשבון הצדק האמור: לא רק לתקן ולהשלים את מה שחסר, אלא גם לדעת, ולהחליט בתוקף הראוי, באשר להתנהגות היום יומית במשך כל השנה, דבר שיעשה את השנה החדשה לשנה טובה ומתוקה ברוחניות, וממילא זו תהיה שנה טובה ומתוקה בגשמיות.

בתוך חודש אלול עצמו - יום ח"י באלול מביא איתו תזכורת מיוחדת, עידוד וגם תפנית בקשר לשני הדברים, החשבון וההכנה: ביום זה מתחילים שנים עשר הימים האחרונים של השנה, ולכן החשבון צריך להיות פנימי יותר ולהקיף את כל חדשי השנה - יום לחודש, ועניין זה מתחיל בח"י באלול.

ח"י באלול, על פי הסבריהם של רבותינו נשיאינו, הוא גם היום שצריך להכניס חיות בעבודה הנפשית של כל חודש אלול, עם כל פרטיה, ובכלל - בעניינים של חשבון והכנה.

לכאורה, איך אפשר לדבר על 'חיות' בעניין כמו חשבון צדק, הקשור עם עובדות 'יבשות'?

אלא ידועה ההוראה, שכשם שהאדם אינו צריך לשכוח את חסרונותיו, וזאת כדי לשפר את הדורש שיפור, ובשלמות, כך אל לו לשכוח את מעלותיו, וזאת כדי שינצלן במלוא המידה.

חודש אלול . . מה שחסר: ראה ליקוטי מהרי"ל במקומו. טואו"ח ר"ס תקפ"א. ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא עה"פ וראית גו' ירח ימים. לקו"ת ד"ה אני לדודי (וכן בסידור וכו' ד"ה זה). באוה"ת שם. ובפנים יפות (לבעל ההפלאה) פ' אחרי ד"ה ביד איש עתי דהם ימי כפרה על כל השנה ונרמז במשנה (כתובות נז, א) נותנין לבתולה (אלול מזלו בתולה) י"ב חודש.

יום לחודש: ס' השיחות ה'תש"ג ע' 177, 179.

ח"י באלול . . חיות: ס' השיחות ה'תש"ה ע' 122. נתבאר בלקו"ש כרך ב' ע' 388 ואילך. שם כרך ד' ע' 1352.

עם כל פרטיה: שכללותם ג' העמודים דתורה עבודה וגמ"ח, וענין התשובה (ליקוט אלול. ובכ"מ).

ההוראה . . חסרונותיו . . מעלותיו: ראה לקו"ד כרך ד' ע' תקפא. היום יום ע' קז.

וכדי שהדברים ייעשו "כדבעי ליה למיעבד" - במידה האפשרית והמרבית - עליהם להיעשות מתוך חיות אמיתית.

חשבון־צדק של חסרונות עלול, לפעמים, להביא לידי רפיון, או יותר מזה, לידי ייאוש. חשבון צדק של מעלות עלול להביא לתחושת שביעות רצון עצמית ולמסקנה שכבר הגיע למצב השלמות שלו.

הסימן של חיות והתוצאה שלה הן צמיחה; ולא צמיחה של 'צומח', שהיא באותו מקום (ובמצב), אלא של 'חי' - המתבטאת בתנועה למקום טוב יותר מן המקום שבו הוא שרוי עד עתה. ולא רק שיחליף את מקומו, אלא שהצמיחה תתבטא גם בתמורות בו עצמו - שיחליף את טבעו, הרגליו ואת כל מהותו, מטוב - לטוב יותר וטוב עוד יותר - חיות אמיתית של יהודי שנצטווה 'לשנות טבע מידותיו'.

הכוח להשיג את כל האמור ניתן לכל יהודי - ל'כולכם', מ'ראשיכם שבטיכם' ועד 'חוטב עציך ושואב מימך'.

שהרי החיות של כל אחד נובעת וקשורה עם - כאמור בתורה: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום" להיות בדבקות מתמדת ושלמה

"כדבעי ליה למיעבד": ראה כתובות סז, א.

חסרונות.. רפיון: ראה תניא פכ"ו ואילך.

מעלות.. לשביעת רצון עצמית: ראה צוואת הריב"ש סי"ב. קונטרס ומעין מט"ו"ז.

שהצמיחה.. בתמורות בו עצמו: שאז כל העליות (הצמיחות) שלפני זה הן באופן אחר לגמרי. וע"ד החילוק דצומח וחי שבצומח וחי לצומח וחי שבאדם. (עיין ספר תקס"ח לאדה"ז ע' קכג). ובהלכה (זבחים צא, א) אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני (בתמי). וראה צפע"נ ר"פ קורח דמסיק שזהו עיקר באמונה מירוש' סנהדרין רפ"י.

טבעו.. מהותו: ראה סד"ה לך לך תרס"ו, תרס"ז.

'לשנות טבע מידותיו': ח"פ להרמב"ם פ"ו. תו"א תולדות יט, ב ואילך. לקו"ד כרך א' ע' נו ואילך.

מ'ראשיכם.. מימך: נצבים כט, ט"ו"ד. - וראה תנחומא. אוה"ת עה"פ (ע' א'רז).

"ואתם הדבקים.. היום": דברים ד, ד. וראה אדר"נ ספל"ד. לקוטי לוי"צ לזח"ב (ע' קלג).

לאלקות, מקור החיים והחיוניות, על-ידי "תורת חיים", ומצוותיה - "וחי בהם".

וכפי שרואים במוחש, שכל דבר הנעשה מתוך חיות משיג תוצאות מוצלחות ושלמות יותר. וכמו-כן - דבר שאינו פחות חשוב - פעולה כזאת עושה את הרושם הראוי על אחרים, שיימשכו ללכת באותה רוח, שכן ההשפעה הטובה ביותר היא הדוגמה החיה.

* * *

ויהי רצון שכל אחד ואחת ינצלו את ההזדמנות הגדולה של הימים האחרונים של השנה, ולאחר מכן בכל ימי השנה הבאה - בחיות אמיתית, במלוא המידה, כאמור לעיל,

ודבר זה יביא לכל אחד ואחת, בתוככי כל ישראל, כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, לחיים טובים ולשלום,

עד ביאת משיח צדקנו, כשתקוים ההבטחה האלוקית: "תרוממנה קרנות צדיק", בקרוב ממש.

בכבוד ובברכה

מנחם שניאורסאהן

"וחי בהם": אחרי יח, ה. וראה אור תורה שם (נת' באוה"ת שם).

וחתימה . . ולשלום: להעיר מסיום וחותם המשך מים רבים תרל"ו.

"תרוממנה קרנות צדיק": תהלים עה, יא. וברש"י: צדיקו של עולם ישראל שהם שבחו של הקב"ה.